

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогіки та психології
Кафедра історії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної роботи
О.А. Кузнецова

28 серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Ступінь магістра

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта

Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Історія)

2020 – 2021 навчальний рік

Розробник: кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії
Ласінська М.Ю.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії

Протокол від «26» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри (Рижева Н.О.)

«26» серпня 2020 р.

Анотація

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Дискусійні питання історії України» складена Ласінською М.Ю. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 014 Середня освіта.

Предметом курсу «Дискусійні питання історії України» є сукупність парадигм та систем концептуальних підходів до вивчення найбільш дискусійних проблем історії України. «Дискусійні питання історії України» як навчальна дисципліна систематизує сучасні уявлення про найбільш значимі питання історії України, з точки зору різних концептуальних підходів та наукових шкіл.

Міждисциплінарні зв'язки: з дисциплінами історичного циклу підготовки магістра "014 Середня освіта (Історія)", що передбачені навчальним планом спеціальності. Зокрема з дисциплінами: «Методологія історії», «Країнознавство: історичний контекст», «Істориографія нової та новітньої історії», «Зовнішня політика України», «Археологія кам'яної доби», «Південна Україна в системі цивілізаційних зв'язків».

На вивчення дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

Ключові слова: *історія України, дискусійні питання, актуальні проблеми, сучасні інтерпретації, наукові школи.*

Abstract

The program of studying the normative academic discipline "Discussion issues of the history of Ukraine" was compiled by Lasinska M.Y. according to the educational-professional program of preparation of masters of a specialty 014 Secondary education.

The subject of the course "Discussion issues of the history of Ukraine" is a set of paradigms and systems of conceptual approaches to the study of the most controversial issues in the history of Ukraine. "Discussion issues of the history of Ukraine" as a discipline systematizes modern ideas about the most important issues in the history of Ukraine, in terms of different conceptual approaches and scientific schools.

Interdisciplinary links: with the disciplines of the historical cycle of master's degree "014 Secondary Education (History)", which are provided by the curriculum of the specialty. In particular, with the disciplines: "Methodology of History", "Local History: Historical Context", "Historiography of Modern and Contemporary History", "Foreign Policy of Ukraine", "Archeology of the Stone Age", "Southern Ukraine in the System of Civilizational Relations".

150 hours / 5 ECTS credits are allocated for studying the discipline.

Key words: *history of Ukraine, debatable issues, actual problems, modern interpretations, scientific schools.*

1.Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт, наукова стаття	Спеціальність: 014 Середня освіта	Семестр	
Загальна кількість годин – 150		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Ступінь: магістра	<i>Лекції</i>	
		22 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		28 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
http://moodle.mdu.edu.ua/course/view.php?id=2119		0 год	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		100 год.	
		Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 50 год. – аудиторні заняття, 100 год. – самостійна робота (33%/67%).

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>заочна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт, наукова стаття	Спеціальність: 014 Середня освіта	Семестр	
Загальна кількість годин – 150		1-й	
http://moodle.mdu.edu.ua/course/view.php?id=2119	Ступінь: магістра	<i>Лекції</i>	
		8 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		2 год.	
		<i>Самостійна робота</i>	
		140 год.	
		Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для заочної форми навчання – 10 год. – аудиторні заняття, 140 год. – самостійна робота (7%/93%).

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: надати студентам сукупність знань про концептуальне та парадигмальне різноманіття сучасного наукового знання, щодо дискусійних питань історії України.

Завдання курсу:

- визначити питання щодо стану висвітлення дискусійних історичних питань української історії у сучасній вітчизняній та зарубіжній історіографії, проаналізувати оціночні підходи і наукові позиції окремих істориків та історичних шкіл, щодо цих проблем, їх гносеологічні засади, окремих аспектів українсько сучасної історичної науки та ін..

- ознайомити студентів з дискусійними питаннями історії України, яка є однією з найцікавіших, та одночасно з тим, просякнутою міфами частиною світової історії. Тривалий історичний період Україна була включена в орбіту внутрішньої і зовнішньої політики сусідніх держав гегемонів, зусилля котрих в історіографії були спрямовані на виправдання імперської політики та обґрунтування їх права на історичну спадщину України. Зокрема, у російській дореволюційній та радянській історичній науці утвердилися чисельні міфи та стереотипи щодо більшості проблем з історії України. Сьогодні ці проблеми вимагають ретельного вивчення та переосмислення, з точки зору специфіки сучасної вітчизняної методології історії та наявних нових наукових знань, підходів, концепцій.

Передумови для вивчення дисципліни: («Історія України», «всесвітня історія», «філософія», «політологія», «історія української культури», «історія української філософії», «методологія історії» та «історіографія»).

Навчальна дисципліна складається з 5-ти кредитів.

Очікувані результати навчання:

Здатність синтезувати та використовувати знання з основних теорій історичного розвитку, методології історичної науки, її періодизацію.

Знання видів, форм та джерел історичної інформації, методів їх дослідження.

Використання нових освітніх та інформаційних технологій, сучасних засобів навчання та використання їх у педагогічному процесі.

Здатність використовувати основи загальнотеоретичних дисциплін в обсязі, необхідному для вирішення педагогічних і дослідницьких завдань, успішного освоєння методологічних і прикладних питань спеціальності, питань фундаментальних загальноісторичних і спеціальних дисциплін; дисциплін психолого-педагогічного циклу: педагогіку, психологію, методику викладання історії, методику і організацію позакласної (поза аудиторної) роботи.

Знання теорії й методології історичної науки, методики вивчення суспільних явищ і процесів, пам'яток матеріальної і духовної культури.

Використання принципів і методів збору, систематизації, узагальнення і використання інформації, проведення наукових досліджень за профілем спеціальності.

Здатність застосування принципів редагування і підготовки матеріалів до публікації, складання рефератів, оглядів, рецензій.

Обізнаність у наукових стандартах та відповідність їм щодо точності та обсягу локалізованої документації, використаної та процитованої в завданнях та висновках практичної підготовки.

Здатність працювати в групі продуктивно, відіграючи провідну роль в окремих випадках, головуючи під час дебатів та дискусій у міжнародній та мультикультурній групі.

Згідно з вимогами ОПП студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Вміння формулювати задачу, для її вирішення використовувати потрібну інформацію та методологію для досягнення обґрунтованого висновку.

ЗК-2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. Знання стандартів, необхідних для наукового дослідження та публікування, зокрема критична обізнаність та інтелектуальна чесність.

ЗК-3. Здатність працювати в команді, виконуючи провідну роль, в міжнародній та мультикультурній групі.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, вміння правильно розмовляти та писати різними комунікативними стилями, а саме неофіційним, офіційним та науковим.

ЗК-5. Здатність працювати автономно, скеровувати зусилля, поєднуючи результати різних досліджень та аналізу, та представляти результат вчасно.

ЗК-6. Уміння діяти в межах етики професійних взаємин, навички міжособистісної взаємодії.

ЗК-7. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності, навички історіографічного й джерелознавчого аналізу, володіння методами пошуку нових форм дослідження, вміння будувати логічно завершений педагогічний процес у навчальних закладах різного типу і рівня акредитації.

ЗК-8. Гнучкість мислення. Набуття гнучкого образу мислення, який дозволяє зрозуміти та розв'язати проблеми та задачі, зберігаючи при цьому критичне ставлення до сталих наукових компетенцій.

ЗК-9. Популяризаційні навички. Здатність провести усну презентацію та написати зрозумілу статтю за результатами проведених досліджень, а також щодо сучасних наукових концепцій в історії для загальної публіки (не фахівців).

ЗК-10. Базові знання основ філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності.

II. Фахові:

ФК-1. Знання вітчизняної та світової історії. Знання основних історичних процесів та подій усіх континентів від давнини до сьогодення, їх взаємозв'язок, сучасні дискусії на цю тему та напрями дослідження.

ФК-2. Вміння аналізувати джерела. Пошук, розуміння та використання архівних, музейних джерел з історії.

ФК-3. Здатність застосовувати знання про сучасні досягнення з історичної науки.

ФК-4. Здатність використовувати навички роботи з комп'ютером та знання й уміння в галузі сучасних інформаційних технологій для рішення практичних завдань в галузі історії та освіти.

ФК-5. Здатність застосовувати знання законодавства та державних стандартів України в освітній сфері, підвищувати професійний рівень і кваліфікацію;

ФК-6. Здатність забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання дисциплін у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності.

ФК-7. Здатність будувати логічно завершений педагогічний процес у навчальних закладах різного типу і рівня акредитації.

ФК-8. Здатність володіти навичками історіографічного й джерелознавчого аналізу та методами пошуку нових форм дослідження.

ФК-9. Здатність застосовувати набуті знання для вирішення конкретних педагогічних, методичних, науково-практичних, інформаційно-пошукових завдань у своїй професійній діяльності.

ФК-10. Здатність планувати, організовувати і вести навчально-виховну роботу.

ФК-11. Здатність володіти передовими методами управління педагогічними, учнівськими (студентськими) й трудовими колективами.

ФК-12. Здатність на практиці застосовувати принципи наукової організації праці.

ФК-13. Здатність вести пошукову краснорядчу роботу, виявляти, досліджувати та сприяти збереженню історико-культурних пам'яток.

ФК-14. Здатність використовувати набуті психолого-педагогічні і методичні прийоми для викладання історичних дисциплін в середніх та вищих навчальних закладах.

ФК-15. Здатність формувати стійкий інтерес до професійної діяльності і науки.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».

Тема 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.

Тема 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.

Тема 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії

Тема 5. Українські землі в XIII – XIV ст.

Тема 6. Польсько-Литовське панування на українських землях: історичні традиції взаємовідносин..

Тема 7. Козацька доба – місце і значення в історії України

Тема 8. Українські землі під владою Російської імперії.

Тема 9. Українські землі у складі Австрійської імперії.

Тема 10. Українська РСР в складі більшовицької тоталітарної системи – 1921-1953 рр.

Тема 11. Українські землі в 1953-1991 рр.: актуальні проблеми історико-політичного розвитку

Тема 12. «Постперебудовна» доба історії України та основні концептуальні засади її вивчення.

Тема 13. Україна – незалежна, суверенна держава та її місце в історичному процесі на початку XXI ст.

Тема 14. Історична політика 1980-х – 2000-х рр.: Україна та сусіди.

Програма навчальної дисципліни

Кредит I Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя

ТЕМА 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».

Предмет курсу «Дискусійні питання України». Мета та завдання курсу. Структура та основні проблеми курсу. Історіографія та джерельна база курсу.

ТЕМА 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.

Геополітичне становище українських земель, та його вплив на розвиток історії. Автохтонна концепція від М. Грушевського до Л. Залізняка. Трипільська культура сучасний історіографічний огляд. Латенський період (III ст. до н.е. – I ст. н.е.): Латенські пам'ятки, Зарубинецька культура, Поєнешті-лукашівська культура, Пшеворська культура. Ранньоримський період (I-II ст. н.е.): Пізньозарубинецькі пам'ятки, Зубрицька культура, Липицька культура. Пізньоримський період і гунський час (III – середина V ст.): Вельбарська культура, Черняхівська культура, Київська культура, Культура Карпатських курганів. Господарська діяльність і соціальна структура землеробського населення рубежу – першої половини I тисячоліття н.е. Світогляд землеробського населення рубежу – першої половини I тис. н.е. Феномен кочових імперій та їх вплив на формування ментальності населення на українських землях в добу раннього середньовіччя. Поняття «етнократія». Поняття етнічної ідентифікації для скіфо-сарматських пам'яток. Давньогрецькі міста-поліси та давні традиції державотворення в Північному Причорномор'ї. Дунайська, скіфосарматська, вісло-дніпровська, вісло-одерська, дніпро-одерська та інші концепції і теорії слов'янського етногенезу.

ТЕМА 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.

Сучасні історіографічні школи про хронологію та періодизацію історії України в добу середньовіччя. Дві хвилі «великого переселення народів» в історичній літературі: концептуальні погляди. Празько-корчацька культура. Пеньківська культура. Колочинська

культура. Райковецька культура. Волинцевська культура. Роменська культура. Реконструкція історії господарської діяльності та соціальної структури слов'янського населення напередодні утворення держави. Археологічні пам'ятки України: слов'янське язичництво.

Кредит II Дискусійні питання історії України в добу середньовіччя

ТЕМА 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії

Норманська та антинорманська теорії походження Київської Русі: витоки, сутність, сучасні оцінки. П.Толочко та його теорія «початкової Русі». Пантюркістська теорія походження Київської Русі. Русь і Хозарія. Особливості Давньоруської державності. Християнізація Київської Русі: причини та наслідки. Вплив християнства на історичну долю Київської Русі. Етнічна структура Київської Русі, як актуальна проблема історії України. Культура Київської Русі: характерні риси та особливості розвитку. Місце і значення Київської Русі в європейській історії.

ТЕМА 5. Українські землі в XIII – XIV ст.

Золотоординське панування: традиції державного і соціального облаштування та «тюркський слід» в українській ментальності. Галицько-Волинська держава: причини утворення та її історичне значення. Феномен литовської експансії. Історичне значення литовської доби в історії українського державотворення: погляди українських істориків М. Грушевського, М. Брайчевського, О. Гуржія, В. Смолія, М. Котляра, Н. Яковенко. Формування поняття «нація» та «національне самоусвідомлення» в умовах існування багатонаціонального та поліконфесійного Великого князівства Литовського.

ТЕМА 6. Польсько-Литовське панування на українських землях: історичні традиції взаємовідносин.

Люблінська унія 1569 р.: передумови прийняття та наслідки для українських земель. Соціально-економічні зміни в Україні (XIV – середина XVII ст.). Українська культура литовсько-польської доби (XIV- I пол. XVII ст.): Розвиток освіти. Києво-Могилянська колегія. Полемічна література. Друкарська справа. Українська музична культура та театральне мистецтво. Архітектура та образотворче мистецтво.

Кредит III Дискусійні питання історії України у модерну добу.

ТЕМА 7. Козацька доба – місце і значення в історії України

Причини та історичні умови виникнення українського козацтва. Джерела формування українського козацтва та його соціальна природа. Утворення реєстрового козацтва. Причини створення, внутрішній устрій та організація Запорозької Січі. Взаємовідносини українського козацтва з татаро-турецькою етносом на початку XVII ст. Козацько-селянські повстання проти шляхетської Польщі в кінці XVI – першій половині XVII ст. Причини національно-визвольної війни (Української народної революції) 1648 р. під проводом Богдана Хмельницького. Історіографія вітчизняна та зарубіжна, щодо історичного значення національно-визвольної війни. Перші битви козацького війська в 1648 році. Похід Б. Хмельницького у Галичину. Підписання Зборівського договору та його основні умови. Державотворчі процеси в Україні в ході національно-визвольної війни. Основні ознаки становлення Української козацької держави. Хід та наслідки битви під Берестечком. Оцінка Білоцерківського договору. Події національно-визвольної війни в 1652–1654 рр. Особливості взаємовідносин з Державою Російською. Значення Переяславської Ради за оцінками істориків. Українсько-московський договір 1654 року - історико-юридична та історична оцінка. Гетьманство Івана Виговського. Доба Руїни - її причини, ознаки та політичні наслідки для України. Гетьманство П. Дорошенка. Гетьманство Д. Многогрішного та І. Самойловича. Гетьманство І.Мазепи. Основний зміст Конституції Пилипа Орлика. Причини та наслідки Гайдамаччини, Коліївщини, опришківського руху на Правобережжі. Основні етапи нищення автономії України російським царизмом протягом XVIII ст. Олешківська, Нова та Задунайська Січ – їх знищення російським царизмом. Поділи Польщі та їх наслідки для українських земель.

ТЕМА 8. Українські землі під владою Російської імперії.

Політичне та соціально-економічне становище українських земель в кінці XVIII – на початку XIX століття. Перша хвиля національного відродження в Наддніпрянській Україні на початку XIX ст. Особливості декабристського руху в Україні та його вплив на суспільно-політичну думку на поч. XIX ст. Значення діяльності Кирило-Мефодіївського товариства. Реформи 60-х–70-х рр. в Російській імперії та їх наслідки для українських земель. Українські політичні партії, та громадські рухи на українських землях у складі Російської імперії на початку XX століття. Трагедія українського народу в роки Першої світової війни. Ставлення українських політичних партій і громадських організацій до Першої світової війни. Причини та процес утворення Української Центральної Ради. Основні рішення Всеукраїнського Національного конгресу. Обставини прийняття та основні положення I та II Універсалів Центральної Ради. Основні положення Статуту вищого управління Україною, прийнятого Центральною Радою та “Інструкції” для Генерального секретаріату Тимчасового уряду Росії. Обставини прийняття та основні положення III Універсалу. Політика Української Центральної Ради: автономістські настрої. Ультиматум РНК РРФСР Центральній Раді. Проголошення радянської влади в Україні. Обставини прийняття, зміст та історичне значення IV Універсалу. Україна та Брест-Литовський мирний договір. Українська держава гетьмана П.Скоропадського. Відновлення УНР та правління Директорії.

ТЕМА 9. Українські землі у складі Австрійської імперії.

Діяльність “Руської трійці” на західноукраїнських землях. Поняття «емансипації» українського суспільства. Головні здобутки українців Галичини в революції 1848–1849 рр. в Австрійській імперії. Український національно-визвольний рух в кінці XIX ст. Молодіжні товариства “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”, “Луг” в Галичині. Утворення легіону Українських січових стрільців, його бойовий шлях історичне значення. Утворення ЗУНР та її діяльність. Причини поразки та історичне значення української національно-демократичної революції 1917–1920 рр.

Кредит IV Дискусійні питання історії України в радянську добу.

ТЕМА 10. Українська РСР в складі більшовицької тоталітарної системи – 1921-1953 рр.

Перехід до нової економічної політики (НЕПу), її суть. Обставини утворення СРСР. Причини, суть і наслідки українізації. Процес форсованої індустріалізації в Україні. Колективізація сільського господарства в Україні та її наслідки. Причини та наслідки голодомору 1932–33 років. Утвердження тоталітарного режиму та масових репресій в Україні в 20–30-х роках. Становище українців Західної України в 20–30-х роках. Політичні сили, які очолювали український визвольний рух у Західній Україні (20-30-х рр.). Процес проголошення Карпатської України. Наслідки радянсько-німецьких договорів 1939 рр. для долі українських земель. Початковий етап радянсько-німецької війни на території України. Фашистський окупаційний режим на українських землях. Боротьба проти німецького фашизму на українських землях в 1941-1944 рр. Проблеми історії ОУН-УПА в 1941-1945 рр. Дивізія “Галичина”: хто вона? Українські землі на завершальному етапі Другої світової війни. Територіальні, геополітичні зміни, що відбулися на українських землях в післявоєнний період. Особливості та проблеми відбудови господарства України в післявоєнні роки. Відновлення тоталітаризму, сталінізму в післявоєнні роки. Умови та методи відновлення та утвердження радянської влади на західноукраїнських землях у післявоєнний період. Репресії проти культури, церкви на західноукраїнських землях в другій половині 40-х років. Особливості боротьби з радянською репресивною машиною на західноукраїнських землях у другій половині 40-х – на початку 50-х років.

ТЕМА 11. Українські землі в 1953-1991 рр.: актуальні проблеми історико-політичного розвитку

Суперечливий характер “доби Хрущова” в Україні. Основні напрямки та особливості боротьби проти радянської тоталітарної системи в кінці 50-х – на початку 80-х рр.

Русифікаторська політика радянської влади в УРСР в другій половині ХХ ст. Основні тенденції розвитку радянської системи в др.пол. 60-х - поч. 80-х років. Україна (УРСР) в цифрах і фактах 70–80-х років. Особливості політичного життя Радянської України в 70-х – на поч. 80-х рр. Процеси “горбачовської перебудови” в Україні її основні етапи та наслідки. Економічний потенціал України на початку 90-х років.

Кредит V Дискусійні питання історії України в кінці ХХ – початку ХХІ ст.

ТЕМА 12. «Постперебудовна» доба історії України та основні концептуальні засади її вивчення.

Основні історичні події, що відбулися на шляху до незалежності України в 1986-1990 рр. Процес виникнення політичних партій в Україні на початку 90-х років та їх нинішній стан. Спроба “оновлення Союзу” та розвал радянської імперії. Які події привели до розпаду радянської імперії в серпні-грудні 1991 р. Ознаки творення української державності, конституційний процес та його завершення в 90-х роках. Парламенти України 1990-2002. Президенти та уряди України в 1991–2003 рр.

ТЕМА 13. Україна – незалежна, суверенна держава та її місце в історичному процесі на початку ХХІ ст.

Особливості економічної політики, причини кризових явищ в суспільно-економічному житті України в 90-і роки ХХ ст.-поч.ХХІ ст. Особливості сучасної геополітичної ситуації та зовнішньополітичної діяльності незалежної України. З чим ввійшла Україна в ХХІ століття?

ТЕМА 14. Історична політика 1980-х – 2000-х рр.: Україна та сусіди.

Про стереотипи понять «Західна Європа» та «Східна Європа». Пострадянський простір. Український інститут національної пам'яті. Регіональна історія. Архівна та музейна політика в Україні. Політичні партії. Громадські організації. Засоби масової інформації та мережеві спільноти. Трансформація парадигм: з комуністів в націоналісти. Роль істориків. Націоналізація минулого. Суверенізація. Націоналізація. Актуальні проблеми історії України в сучасному вимірі історичної науки, проблеми історичної пам'яті: Ленін, Бандера та інші суперечливі історичні постаті; «Бій під Крутами»: жертви та герої; «Територія Голодомору»; Геноциди на узбіччі; «Голокост»; Меморіальні закони. Україна – Польща: важкі питання. Україна – Росія: «історія конфлікту».

3. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		Л	С	с.р.
1	150	16	18	116
Кредит I Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя				
Тема 1. Вступ до курсу « Дискусійні питання історії України».	10	2	2	6
Тема 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.	10	2	2	6
Тема 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.	10	2	2	6
Усього:	30	6	6	18
Кредит II Дискусійні питання історії України в добу середньовіччя				
Тема 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії	10	2	2	6
Тема 5 Українські землі в XIII – XIV ст.	10	2	2	6

Тема 6. Польсько-Литовське панування на українських землях: історичні традиції взаємовідносин.	10	2	2	6
Усього:	30	6	6	18
Кредит III Дискусійні питання історії України у модерну добу.				
Тема 7. Козацька доба – місце і значення в історії України	10	1	2	7
Тема 8. Українські землі під владою Російської імперії.	10	1	2	7
Тема 9. Українські землі у складі Австрійської імперії.	10	2	2	6
Усього:	30	4	6	20
Кредит IV Дискусійні питання історії України в радянську добу.				
Тема 10. Українська РСР в складі більшовицької тоталітарної системи – 1921-1953 рр.	15	1	2	12
Тема 11. Українські землі в 1953-1991 рр.: актуальні проблеми історико-політичного розвитку	15	1	2	12
Усього:	30	2	4	24
Кредит V Дискусійні питання історії України в кінці XX – початку XXI ст.				
Тема 12. «Постперебудовна» доба історії України та основні концептуальні засади її вивчення.	10	1	2	7
Тема 13. Україна – незалежна, суверенна держава та її місце в історичному процесі на початку XXI ст.	10	1	2	7
Тема 14. Історична політика 1980-х – 2000-х рр.: Україна та сусіди.	10	2	2	6
Усього:	30	4	6	20
Усього годин:	150	22	28	100

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		Л	С	с.р.
1	150	8	2	140
Кредит 1 Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя				
Тема 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».	10	2	2	6
Тема 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.	10	2		8
Тема 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.	10	2		8
Усього:	30	6	2	22
Кредит II Дискусійні питання історії України в добу середньовіччя				
Тема 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії	10	2		8
Тема 5 Українські землі в XIII – XIV ст.	10			10
Тема 6. Польсько-Литовське панування на українських землях: історичні традиції взаємовідносин.	10			10
Усього:	30	2		28

Кредит III Дискусійні питання історії України у модерну добу.				
Тема 7. Козацька доба – місце і значення в історії України	10			10
Тема 8. Українські землі під владою Російської імперії.	10			10
Тема 9. Українські землі у складі Австрійської імперії.	10			10
Усього:	30			30
Кредит IV Дискусійні питання історії України в радянську добу.				
Тема 10. Українська РСР в складі більшовицької тоталітарної системи – 1921-1953 рр.	15			15
Тема 11. Українські землі в 1953-1991 рр.: актуальні проблеми історико-політичного розвитку	15			15
Усього:	30			30
Кредит V Дискусійні питання історії України в кінці XX – початку XXI ст.				
Тема 12. «Постперебудовна» доба історії України та основні концептуальні засади її вивчення.	10			10
Тема 13. Україна – незалежна, суверенна держава та її місце в історичному процесі на початку XXI ст.	10			10
Тема 14. Історична політика 1980-х – 2000-х рр.: Україна та сусіди.	10			10
Усього:	30			30
Усього годин:	150	8	2	140

4. Теми лекційних занять Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя</i>		
1	Тема 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».	2
2	Тема 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.	2
3	Тема 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.	2
<i>Кредит 2. Дискусійні питання історії України в добу середньовіччя</i>		
4	Тема 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії.	2
5	Тема 5. Українські землі в XIII – XIV ст.	2
6	Тема 6. Польсько-Литовське панування на українських землях: історичні традиції взаємовідносин.	2
<i>Кредит 3. Дискусійні питання історії України у модерну добу.</i>		
7	Тема 7. Козацька доба – місце і значення в історії України	1
8	Тема 8. Українські землі під владою Російської імперії.	1
9	Тема 9. Українські землі у складі Австрійської імперії.	2
<i>Кредит 4. Дискусійні питання історії України в радянську добу.</i>		
10	Тема 10. Українська РСР в складі більшовицької тоталітарної системи – 1921-1953 рр.	1
11	Тема 11. Українські землі в 1953-1991 рр.: актуальні проблеми історико-політичного розвитку	1

<i>Кредит 5. Дискусійні питання історії України в кінці XX – початку XXI ст.</i>		
12	Тема 12. «Постперебудовна» доба історії України та основні концептуальні засади її вивчення.	1
13	Тема 13. Україна – незалежна, суверенна держава та її місце в історичному процесі на початку XXI ст.	1
14	Тема 14. Історична політика 1980-х – 2000-х рр.: Україна та сусіди.	2
Разом:		22

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя</i>		
1	Тема 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».	2
2	Тема 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.	2
3	Тема 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.	2
<i>Кредит 2. Дискусійні питання історії України в добу середньовіччя</i>		
4	Тема 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії	2
Разом:		8

5. Теми практичних занять

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя</i>		
1	Тема 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».	2
2	Тема 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.	2
3	Тема 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.	2
<i>Кредит 2. Дискусійні питання історії України в добу середньовіччя</i>		
4	Тема 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії.	2
5	Тема 5. Українські землі в XIII – XIV ст.	2
6	Тема 6. Польсько-Литовське панування на українських землях: історичні традиції взаємовідносин.	2
<i>Кредит 3. Дискусійні питання історії України у модерну добу.</i>		
7	Тема 7. Козацька доба – місце і значення в історії України	2
8	Тема 8. Українські землі під владою Російської імперії.	2
9	Тема 9. Українські землі у складі Австрійської імперії.	2
<i>Кредит 4. Дискусійні питання історії України в радянську добу.</i>		
10	Тема 10. Українська РСР в складі більшовицької тоталітарної системи – 1921-1953 рр.	2
11	Тема 11. Українські землі в 1953-1991 рр.: актуальні проблеми історико-політичного розвитку	2
<i>Кредит 5. Дискусійні питання історії України в кінці XX – початку XXI ст.</i>		
12	Тема 12. «Постперебудовна» доба історії України та основні концептуальні засади її вивчення.	2

13	Тема 13. Україна – незалежна, суверенна держава та її місце в історичному процесі на початку XXI ст.	2
14	Тема 14. Історична політика 1980-х – 2000-х рр.: Україна та сусіди.	2
	Разом:	28

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя</i>		
1	Тема 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».	2
	Разом:	2

6. Лабораторні заняття

Робочим планом не передбачено

7. Самостійна робота Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя</i>		
1	Тема 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».	8
2	Тема 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.	8
3	Тема 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.	6
<i>Кредит 2. Дискусійні питання історії України в добу середньовіччя</i>		
4	Тема 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії.	8
5	Тема 5. Українські землі в XIII – XIV ст.	8
6	Тема 6. Польсько-Литовське панування на українських землях: історичні традиції взаємовідносин.	6
<i>Кредит 3. Дискусійні питання історії України у модерну добу.</i>		
7	Тема 7. Козацька доба – місце і значення в історії України	8
8	Тема 8. Українські землі під владою Російської імперії.	8
9	Тема 9. Українські землі у складі Австрійської імперії.	7
<i>Кредит 4. Дискусійні питання історії України в радянську добу.</i>		
10	Тема 10. Українська РСР в складі більшовицької тоталітарної системи – 1921-1953 рр.	13
11	Тема 11. Українські землі в 1953-1991 рр.: актуальні проблеми історико-політичного розвитку	13
<i>Кредит 5. Дискусійні питання історії України в кінці XX – початку XXI ст.</i>		
12	Тема 12. «Постперебудовна» доба історії України та основні концептуальні засади її вивчення.	8
13	Тема 13. Україна – незалежна, суверенна держава та її місце в історичному процесі на початку XXI ст.	8
14	Тема 14. Історична політика 1980-х – 2000-х рр.: Україна та сусіди.	8
	Разом:	116

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Дискусійні питання історії України від найдавніших часів до середньовіччя</i>		
1	Тема 1. Вступ до курсу «Дискусійні питання історії України».	6
2	Тема 2. Проблема походження та ранньої історії населення, що населяло територію України в давнину: сучасні концепції, методи та підходи до вивчення.	8
3	Тема 3. Слов'янські племена напередодні утворення першої державності.	8
<i>Кредит 2. Дискусійні питання історії України в добу середньовіччя</i>		
4	Тема 4. Київська Русь: традиційні погляди та ревізія історії.	8
5	Тема 5. Українські землі в XIII – XIV ст.	10
6	Тема 6. Польсько-Литовське панування на українських землях: історичні традиції взаємовідносин.	10
<i>Кредит 3. Дискусійні питання історії України у модерну добу.</i>		
7	Тема 7. Козацька доба – місце і значення в історії України	10
8	Тема 8. Українські землі під владою Російської імперії.	10
9	Тема 9. Українські землі у складі Австрійської імперії.	10
<i>Кредит 4. Дискусійні питання історії України в радянську добу.</i>		
10	Тема 10. Українська РСР в складі більшовицької тоталітарної системи – 1921-1953 рр.	15
11	Тема 11. Українські землі в 1953-1991 рр.: актуальні проблеми історико-політичного розвитку	15
<i>Кредит 5. Дискусійні питання історії України в кінці XX – початку XXI ст.</i>		
12	Тема 12. «Постперебудовна» доба історії України та основні концептуальні засади її вивчення.	10
13	Тема 13. Україна – незалежна, суверенна держава та її місце в історичному процесі на початку XXI ст.	10
14	Тема 14. Історична політика 1980-х – 2000-х рр.: Україна та сусіди.	10
Разом:		140

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів :

I – підготовка та захист контрольної роботи (для студентів ЗФН);

II – підготовка доповіді з висвітленням проблем «Археологічні культури на території України» (для студентів ДФН).

Підготовка та захист контрольної роботи

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

1) Індивідуальне завдання є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального характеру, яке використовується у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується підсумковим контролем.

2) Мультимедійна презентація з теми кредиту або вузької проблематики (як виняток, для студентів денної форми навчання) виконана в програмі Power Point;

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Зміст курсу поділений на 5 кредитів. Кожний кредит включає в себе лекції, семінарські заняття, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу даної частини курсу.

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	Сума балів	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Критерії оцінювання відповідей на студентів на семінарських заняттях

Враховується:

1. рівень осмислення навчального матеріалу;
2. рівень сформованості аналітичних умінь і концептуальних підходів;
3. повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
4. використання додаткової літератури;
5. порівняння, зв'язок із практикою, висновки.

Бали	Критерії оцінювання
"Відмінно" – 5	Досконале знання та розуміння понятійного апарату з тієї чи іншої теми, вільне оперування різноманітними класифікаціями. Відповідь на поставлені питання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями. Викладений матеріал має доказовий, логічний і послідовний характер. Студент володіє способами концентрованого викладу матеріалу. Демонструє творче застосування знань при переформатуванні запитання. У відповіді майже не трапляються мовленнєві помилки.
"Добре" – 4	Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Понятійна основа базується на обраній класифікації. Відповідь структурована, проте наявні окремі помилки у послідовності викладу. Недостатньо вираженою та аргументованою є доказова база. Студент вільно оперує знаннями, може застосовувати їх у новій навчальній ситуації. У відповіді трапляються окремі мовленнєві помилки.
"Задовільно" – 3	Відповідь неповна, фрагментарна. Знання мають недостатньо стійкий та послідовний характер. Вони застосовуються переважно для виконання завдань репродуктивного характеру. У відповідях відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь має формальний характер, відсутня чіткість, структурованість. Студент використовує лише окремі знання у новій навчальній ситуації. У відповіді наявні фактичні та мовленнєві помилки.
"Незадовільно" – 2	Студент неспроможний відтворити інформацію у певній послідовності. Оперує лише загальними фразами. Відтворює лише окремі фрагменти, називає лише розрізнені факти, дає відповідь у формі висловлювання (судження). Наявні грубі фактичні та мовленнєві помилки.

Розподіл балів, які отримують студенти

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 300 до 600 балів (за 6 кредитів), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 6 крд.

Поточне оцінювання та самостійна робота														КР	На коп ичу вал ьні бал и/ Су ма
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T1 2	T1 3	T1 4	10 0	500 / 100
33	33	34	33	33	34	33	33	34	50	50	33	33	34		

Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

10. Засоби діагностики

Діагностика і контроль засвоєння програмного матеріалу здійснюється за кредитно-трансферною системою. Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: поточний контроль (письмові роботи – реферати, контрольні) і підсумковий контроль (залік).

а) поточний контроль за роботою та рівнем знань та вмінь через усне та письмове опитування;

б) письмові контрольні та самостійні роботи;

в) тестові завдання;

г) співбесіди на консультаціях.

11. Методи навчання

Усний виклад матеріалу, наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, порівняльний аналіз; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки).

12. Рекомендована література

Базова

1. Балущок В. У всякого своя ніша... й іншому до неї зась // Критика. - 2006. - Вересень. - С. 25-27.
2. Грабович Григорій. Пам'яті Омеляна Прицака // Критика. - 2006. - Грудень. - С. 19-21.
3. Гудзяк Борис. Про Вчителя // Критика. - 2006. - Грудень. - С. 17-18.
4. Давня історія України: Навч. посібник: У 2 кн. Кн. 1. - К., 1994.
5. Залізняк Л.Л. Походження українського народу. - Київ, 1996.
6. Залізняк Л.Л. Від склавинів до української нації. - Київ, 1997.
7. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. Вид. друге, стереотипне. - К.: Либідь, 2000. Павленко Ю. Теоретико - методологічні засади дослідження етногенезу східнослов'янських народів у цивілізаційному контексті // Ruthenica. - Київ, 2002. - Т. 1.
8. Ричка В. Історія в ніші етногенетики // Критика.-2006.-Квітень.-С. 23.
9. Ричка В. Парадокси містифікаційної історіографії // Критика. - 2005. - Червень. - С. 15-18. Рыбаков С.Е. Этничность и этнос // Этнографическое обозрение. - 2003. - № 3.
10. Русина О. Парк трипільського періоду // Критика. - 2006. - Квітень. - С. 18-22.
11. Русина О.В. Україна під татарами і Литвою. - Київ, 1998. - С. 274-277 (розділ про етнічне життя).

12. Скоблик В.П. Історія Русі - України XI - XVIII ст. у контексті між цивілізаційних відносин // Український історичний журнал. - 1998. - № 5.
13. Толочко П.П. Древнерусская народность: воображаемая или реальная. - Санкт-Петербург, 2005.
14. Шашкевич Я. "Перегук віків: три погляди на минуле і сучасне України". Україна: наука і культура. - Київ, 1993. Вип. 26-27.
15. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. - Київ, 1997; 2005.

Допоміжна

1. Абрамович С. Д. Світова та українська культура / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова. – Львів : Світ, 2004. – 344 с.
2. Абрамович С. Д. Культурологія: [навч. посіб]. / С. Д. Абрамович, М. С. Тілло, М. Ю. Чікарьова – К.: Кондор, 2005. – 352 с.
3. Вечірко С. М. Українська та зарубіжна культура : навч-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / С. М. Вечірко, О. М. Семашко, В. В. Олефіренко та ін. – К. : КНЕУ, 2003. – 367с.
4. Грицак Я. Нариси з історії України: Формування української модерної нації XIX-XX ст. / Ярослав Йосипович Грицак. – Київ: Генеза, 1996.- 249 с.; вид. 2-е, 2000.- 360 с.
5. Європейська та українська культура в нарисах : навч. посіб. для студ. ВНЗ / за ред. І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт та ін. – К. : Центр навч. літ., 2003. – 320с.
6. Запорожці. До історії козацької культури. – К. : Мистецтво, 1993. – 400с.
7. Історія світової культури /Під заг. ред. М.В. Дедкова.- Запоріжжя: «Дике поле», 2009.- 376 с.
8. Історія світової та української культури / [В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук, В. Ріжко]. – К. : Літера ЛТД, 2005. – 464 с.
9. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. – 2-е вид. – К. : Либідь, 1999. – 656с.
10. Історія української та зарубіжної культури : навч. посіб. / за ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – 3-є вид. – К. : Знання, 2001. – 326с.
11. Історія української та зарубіжної культури: навч. посіб. / [С. М. Клапчук, Б. І. Білик, Ю. А. Горбань та ін.]; під ред. С. М. Клапчука. – [6-е вид.] – К.: Знання-Прес, 2007. – 358 с.
12. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура : навч. посіб. / М. В. Кордон – К. : ЦУЛ, 2003. – 508с.
13. Культурологія: українська та зарубіжна культура: навч. посібник / [М. М. Закович, І. А. Зязун, О. М. Семашко та ін.]; за ред. М. М. Заковича. – К.: Знання. – 2006. – 567 с.
14. Лекції з історії світової вітчизняної культури : навч. посіб. для вузів гуманіт. спец. / за заг. ред. А. Яртіся. – Львів : Світ, 1994. – 496с.
15. Лекції з історії світової та вітчизняної культури : навч. посіб. для студ. ВНЗ / за ред. А. Яртіся та В. Мельника. – 2-е вид., перероб. і доп. – Львів : Світ, 2005. – 568с.
16. Лобас В. Х. Українська і зарубіжна культура / В. Х. Лобас – К. : МАУП, 2000. – 224 с.
17. Любар О.О. Історія педагогічної думки і освіти в Україні : навч. посіб., ч. 2. : Княжа доба / О. О. Любар, Д. Т. Федоренко. – К., 1994. – 128с.
18. Матвеева Л. Л. Культурологія: [навч. посіб]. / Л. Л. Матвеева. – К.: Либідь, 2005. – 512 с.
19. Ми не є українофілами: Польська політична думка про Україну і українців: Антологія текстів/ За ред. П.Ковалю, Я. Олдавського, М. Зухняк; пер. з пол. С.Гіріка.-К.: Виддім «Києво-Могилянська академія», - 2012.- 440 с.
20. Плохій С. Уявляючи ранньомодерну Україну // Критика.- 2005. - Вересень. - С. 27-30.
21. Портнов А. Винаходячи Річ Посполиту // Критика. - 2006. - Вересень. - С. 22-24.

22. Подольська Є. А. Культурологія / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 392 с.
23. Попович М. В. Культура: ілюстрована енциклопедія України / М. В. Попович. – К.: Балтія-Друк, 2009. – 184 с.
24. Снайдер Т. Перетворення націй: Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569 – 1999.-К.: Дух і Літера, 2012.- 464 с.
25. Теорія та історія світової і вітчизняної культури : підруч. для негуманіт. фак. вузів / Н.О. Горбач, С.Д. Гелей, З.П. Росінська. – Львів : Каменярь, 1992. – 166с.
26. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій : навч. посіб. для студ. внз / А.К. Бичко, Б.І. Бичко, Н.О. Бондар. – К. : Либідь, 1993. – 392с.
27. Тер Філіп. Україна на ментальній мапі Європи // Критика. - 2005. - Вересень. - С. 508.
28. Українська культура в європейському контексті / [Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько]. – К. : Знання, 2007. – 679 с.
29. Українська культура: Історія і сучасність : навч. посіб. для ун-тів і пед. ун-тів / за ред. С.Черепанової. – Львів : Світ, 1994. – 456с.
30. Українська народність. Нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. – К. : Наукова думка, 1990. – 560с.
31. Українська та зарубіжна культура : Навч. посіб. для студ. ВНЗ. / Дещинський Л.Є., Денісов Я.Я., Цубов Л.В. і інш. – 4-е вид., перероб. і доп. – Львів : Бескид Біт, 2005. – 304с.
32. Українська та зарубіжна культура : Підручник / За ред. В.О. Лозового. – Х. : Одиссей, 2006. – 376с.
33. Шевнюк О. Л. Культурологія: [навч. посіб]. / О. Л. Шевнюк. – К.: Знання-Прес, 2007. – 353 с.
34. Шейко В. М. Історія української культури: [навч. посіб]. / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. – К.: Знання, 2012. – 271 с.
35. Яковенко Н. Вступ до історії.-К.: Вид-во «Часопис «Критика», 2007.
36. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI - XVII ст. - Київ: "Критика", 2002.
37. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. - Київ, 1997; 2005.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://knigilib.net/book/254-aktualni-problemi-istoriyi-ukrayini-zbirnik-naukovix-prac-65-2012/5-zmini-v-sistemi-pidgotovki-pedagogichnix-kadriv-dlya-shkil-z-etnichnim-komponentom-navchannya-1990-2000-rr.html>
2. https://vuzlit.ru/1224104/aktualni_problemi_ukrayinskoyi_derzhavnosti_v_suchasniy_rosiyskiy_istoriografiyihhttps://studopedia.com.ua/1_46054_metodologiya-yak-nauka-ponyattya-predmet-zavdannya-stanovlennya-metodologii-istorii-yak-nauki.html
3. <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/13451>
4. <http://mylektsii.ru/13-78369.html>
5. <https://histua.com/knigi/aktualni-problemi-istorii-ukraini>